Rozvoj ústního vyjadřování na úrovni B2

Improving speaking skills at the level B2

Andrea Hudousková

Abstrakt: Článek se věnuje možnostem a způsobům rozvíjení dovednosti mluvení u studentů češtiny pro cizince na úrovni B2 podle SERR. Pozornost je věnována jazykovým prostředkům a komunikačním strategiím, které přispívají k plynulé a efektivní komunikaci. Jedná se zejména o konverzační konvence, kompenzační strategie, způsoby vyjadřování názoru, ne/souhlasu, jistotní modality, užití tzv. lexikálních frází a diskurzních částic a schopnost strukturovat monologický mluvený projev (zahájení, rozvíjení a změna tématu, shrnutí a zakončení projevu atp.). Na základě zkušeností z vedení semináře *Ústní a písemné vyjadřování*, organizovaného na Ústavu bohemistických studií FF UK pro zahraniční stážisty, jsou uvedeny příklady možných postupů, jak u studentů rozšířit repertoár funkčních jazykových prostředků a přenést je do aktivního užívání.

Klíčová slova: čeština pro cizince, ústní vyjadřování, úroveň B2 podle SERR

Abstract: The paper deals with the ways of improving speaking skills of learners studying Czech at the CEFR level B2. The process of improving speaking skills involves three steps: awareness of spoken language characteristics, controlled practice of language means and their autonomous use. The paper gives examples of how to widen the repertoire of functional language means and to promote their active use.

Key words: Czech for foreigners, speaking skills, CEFR level B2

1 Úvod

Studenti češtiny pro cizince na úrovni B2 disponují bohatou slovní zásobou a širokým repertoárem gramatických prostředků. Studijní materiály však zpravidla nevěnují dostatek pozornosti jazykovým prostředkům, které v případě produktivních dovedností slouží k přirozené a efektivní komunikaci.[1] Jedná se o způsoby vyjadřování běžných komunikačních funkcí, zvládnutí komunikačních strategií, obeznámení se základními rysy mluveného jazyka ve srovnání s jeho psanou podobou a pro něj typickými lexikálními a gramatickými prostředky.

Následující text vychází ze zkušeností z vedení semináře „Ústní a písemné vyjadřování“ na Ústavu bohemistických studií FF UK, jenž je určen pro zahraniční studenty na úrovni B2, a z přípravy učebního materiálu pro tento seminář, který vznikl v rámci vnitřního grantu FF „Inovace předmětu Ústní a písemné vyjadřování“.

[1] Rozvoji ústního vyjadřování pro středně pokročilé se věnuje např. Adamovičová (2005).

2 Specifika mluveného projevu

Mluvený projev je v porovnání s psanou formou jazyka lexikálně i gramaticky jednodušší. Charakterizuje ho omezená šíře lexika a vysoká míra opakování slov. Typická je také jednodušší gramatická struktura, například absence opisného pasiva, jednodušší syntaktické konstrukce či preferování juxtapozice před souřadným či podřadným spojováním vět. Na druhé straně ovšem ústní komunikace probíhá v reálném čase, a neskýtá proto dostatek prostoru pro plánování, formulaci a organizaci projevu. V mluvené formě jazyka se výrazně uplatňují konverzační konvence, které napomáhají udržování kontaktu mezi mluvčím a posluchačem a k orientaci v promluvě. V dialogických projevech jsou to verbální a neverbální prostředky pro zahájení a udržování konverzace, změnu tématu či návrat k původnímu tématu a prostředky, které signalizují zájem posluchače a umožňují či usnadňují střídání mluvčích. V monologických projevech se uplatňují zejména jazykové prostředky, které slouží ke strukturaci projevu a rozvíjení tématu.

Mluvené projevy se dále vyznačují velkým množstvím ustálených kolokací, které jsou v anglosaské literatuře označovány jako lexikální fráze (Harmer, 2007, s. 37; Thornbury, 2005, s. 23). Podle uvedených autorů se jedná o „prefabrikované skupiny slov", jež jsou často užívány a vyskytují se společně více než s náhodnou frekvencí. Thornbury (2005, s. 23) za takové lexikální fráze považuje např. ustálená spojení slov (*způsobit problémy, rozsáhlé znalosti, hustě osídlený, bez ohledu na*), idiomy (*mít něčeho plné zuby, udělat čáru přes rozpočet*), společenské fráze (*Jak se máš? Dobrou chuť.*), celé věty a ustálené větné rámce (*Můžu ti zavolat za pár minut? **Co takhle** dát si kávu? **Kdybys tak** chvilku seděl!*) a také diskurzní částice, které udržují kontakt mezi mluvčími a usměrňují jejich interakci (*no tak, tak jo, víte co*).

Lexikální fráze se významně podílejí na plynulosti projevu, a proto by příručky zaměřené na rozvoj ústního vyjadřování měly studenty s často užívanými kolokacemi slov seznamovat. Zde se otevírá široké pole pro lingvistický a lingvodidaktický výzkum. Pro češtinu sice existuje příručka *Syntagmatika a paradigmatika českého slova* (Čermák, 2005), která obsahuje velké bohatství lexikálního materiálu, jenž ilustruje kolokabilitu všech slovních druhů. Problémem je, že jednotlivé kolokace nejsou zpracovány z hlediska jejich frekvence, jazykové úrovně, na které by se měly uplatňovat, ani z hlediska jejich využitelnosti ve vyjadřování cizojazyčných mluvčích. Na tento problém poukazuje též Thornbury (2005, s. 36) a zároveň navrhuje prozatímní řešení: „Problémem je, že existuje mnohem více kombinací než jednotlivých slov. Které z kolokací mohou být nejvíce užitečné pro studenty? Dokud nebudeme mít k dispozici informace o jejich frekvenci, musíme se zaměřit na kolokace, které obsahují nejčastější slova v jazyce. Z velké frekvence těchto slov vyplývá, že budou tvořit alespoň jednu část běžně užívaných kolokací."

3 Ústní vyjadřování na úrovni B2

Podle referenčního popisu češtiny pro úroveň B2 (Adamovičová, Holub, 2005) je mluvčí na této úrovni schopen zvládnout nároky kladené na něj většinou komunikačních situací, do kterých se s největší pravděpodobností může dostat (Adamovičová, 2005, s. 210), „praktikuje cílevědomě zaměřenou strategii vedení hovoru" (ibid., s. VII) a umí „vyjádřit vlastní stanoviska, názory, emoce či přání" (ibid., s. 9).

Mluvčího na úrovni B2 charakterizuje přesnost, výstižnost a plynulost (ibid., s. 210). Dostatečná gramatická a lexikální kompetence mluvčího však nutně neodpovídá jeho kompetenci komunikační. To vyplývá ze specifik mluveného projevu, jež byla zmíněna v oddíle 2.

Rozvoj ústního vyjadřování na úrovni B2 by se měl zaměřit jednak na schopnost jinojazyčného mluvčího zahájit a udržet konverzaci v cizím jazyce, jednak na rozvíjení plynulosti a přesnosti projevu. Nutnými předpoklady k tomu je adekvátní znalost gramatiky, dostatečná šíře slovní zásoby a odpovídající výslovnost, ale také znalost konverzačních konvencí a kompenzačních strategií.

Konverzační konvence zahrnují jazykové prostředky, které slouží k zahájení, udržování a zakončení konverzace, k signalizaci zájmu či přerušení partnera a dále prostředky, které umožňují změnit téma, vrátit se k původnímu tématu či upřesnit nebo opravit vyslovené tvrzení. Příklady běžných formálních a neformálních prostředků, které se v této oblasti v češtině uplatňují, jsou uvedeny v tabulce 1.

Kompenzační strategie jsou způsoby, které umožňují rodilému i jinojazyčnému mluvčímu překonat obtíže v komunikaci. Při komunikaci v cizím jazyce sem patří zejména neznalost vhodného slova či neschopnost si ho vybavit. Kompenzační strategie, které je možné v tomto případě využít, a příklady jazykových prostředků, které jim odpovídají, zachycuje tabulka 2.

4 Rozvoj ústního vyjadřování

Rozvoj ústního vyjadřování postupuje ve třech fázích, které budeme nazývat aktualizace, automatizace a autonomie.[2] Ve fázi aktualizace jde o uvědomění si specifik mluveného projevu. Fáze automatizace je zaměřena na procvičování nových výrazů, frází a komunikačních strategií. Ve fázi autonomie je cílem dospět k samostatnému užívání osvojených struktur.

[2] Thornbury (2005) tyto fáze označuje jako *awareness, appropriateness* a *autonomy*, Nolasco, Arthur (1987) jako *control, awareness, fluency*.

Tab. 1: *Konverzační konvence*

Konverzační konvence	**Neformální prostředky**	**Formální prostředky**
zahájení konverzace	*(no) tak, no a, hele*	*Pardon, …* *Dovolte, abych …* *Promiňte, že vás vyrušuji, ale rád bych …*
zakončení konverzace	*tak jo, no jo, no, dobře*	*Dobře. Jsme domluveni.*
udržování konverzace	*hm, ano, jo, no, aha*	*ano, rozumím*
kontaktové prostředky	*Jo? Viď? Víš, Představ si, že …*	*Ano? Že? Víte, …Představte si, že …*
signalizace zájmu	*No právě! No ne! Neříkej! Vážně?*	*To je opravdu zajímavé!*
přerušení partnera	*No, a …; No, ale …*	*Promiňte, ale …* *Pardon, rád bych k tomu dodal, že …*
změna tématu	***A co** jinak?* ***Jo/No, a** kdy má Alice tu svatbu?*	***A co se týče** toho projektu …* *Co kdybychom přešli k jinému/dalšímu tématu?*
žádost o možnost pokračovat	*Počkej, …* *Ještě jsem chtěl říct, že …*	*Ještě moment, prosím.* *Ještě bych chtěl něco dodat.* *Promiňte, rád bych dokončil svou myšlenku.*

Tab. 2: *Kompenzační strategie*

Kompenzační strategie	**Jazykové prostředky**
parafráze	*je to **věc** na stříhání papíru* *je to **druh** ryby* *je to **něco jako** hokej* *je to **takové** tričko bez rukávů*
užití méně vhodného slovního ekvivalentu	např. *židle* místo *křeslo*
žádost o pomoc s nalezením správného slova	*Jak se to řekne česky? Nevím, jak je to česky.*
výplňková slova a fráze	*hmm, no, prostě, vlastně* *no, jak se to řekne …* *počkej, hned si vzpomenu …*

4.1 Aktualizace

Při aktualizaci, jejímž cílem je pochopení základních rysů mluveného jazyka ve srovnání s jeho psanou formou, je nutné pracovat s autentickými texty. Lze použít nahrávky autentických dialogů, rozhlasové pořady či seriály, a to s ohledem na jazykovou úroveň studentů. Užitečné jsou i přepisy nahrávek autentických mluvených projevů (např. Adamovičová, 2008).

Ve fázi aktualizace se studenti seznamují s morfosyntaktickými a lexikálními charakteristikami mluveného jazyka a jeho odlišností od psané formy. Pozornost by měla být věnována také suprasegmentálním jevům, jako je přízvuk a intonace. Po-

slechová cvičení či analýza přepisů autentických mluvených textů může sloužit i ke sledování konverzačních konvencí, jak ukazuje následující příklad (Adamovičová, 2008, s. 245).

- **tak** v pět hodin v Medúze.
- **no** v pět hodin, **no tak** to máte kousíček **no tak** pak řekněme, abychom se tam v sedum sešli třeba, **jo**?
- **jo**.
- aby, tam taky je ňákej bar, tak si tam taky můžem dát kafe.
- Ryba.
- **no** tam je takovej bar, bar a vedle je hospůdka ještě **taková, takový** bistro …
- **jo**, a kdo to tam vede?
- **no** ten bar …
- ten bar tam je a co tam je, jak vypadá?
- **no ne**, to je jak divadelní bar takovej při představení votevřenej jenom
- **aha**

Na základě uvedené ukázky dialogického projevu je možné upozornit na charakteristiky mluveného projevu (opakování slov, juxtapozice, vybočení ze syntaktické struktury), konverzační konvence a morfosyntax mluvené češtiny. V textu lze nalézt příklady diskurzních částic, které slouží k zahájení projevu (*tak, no*), vyjádření kontaktu, souhlasu a porozumění (*jo?, jo, aha*). Je možné ilustrovat vágnost vyjádření (*takovej* bar) a snahu vyjádření opravit, zpřesnit (*hospůdka ještě taková, takový bistro … – no ten bar … – no ne, to je jak divadelní bar takovej při představení votevřenej jenom*), a to bez ohledu na otázky, které již míří jinam *(jo, a kdo to tam vede?*). Text obsahuje příklady nespisovné výslovnosti (*ňákej, votevřenej*) a obecněčeských tvarů (*takovej bar, takový bistro, můžem*).

Při čtení dialogu lze trénovat intonaci a přízvuk. Při převádění transkriptu mluveného textu do psané formy jazyka je možné upozornit na rozdíly mezi mluveným a psaným vyjadřováním, zejména na užití spisovných a nespisovných tvarů, míru sevřenosti větné a souvětné stavby atd.

Je-li k dispozici nahrávací zařízení, je možné ve fázi aktualizace využít také přepisů vlastních monologů a dialogů a hodnotit jejich pozitivní a negativní rysy. Na základě této zpětné vazby pak projev opravit a úkol zopakovat.

4.2 Automatizace

Fáze automatizace zahrnuje aktivity, které napomáhají zapamatovat si naučené fráze jako celky a užívat je vhodným způsobem. Cílem těchto aktivit je podporovat plynulost projevu. V úvodu této fáze je přínosné zařadit drilová cvičení, která

slouží k zautomatizování určité skupiny jazykových prostředků, například pro vyjadřování souhlasu a nesouhlasu (srov. Adamovičová, 2005; Adamovičová, 2008):

1. souhlas: *Přesně tak. S tím úplně souhlasím. O tom nelze pochybovat*.
2. opatrný ne/souhlas: *Asi ano. I tak by se to dalo říct. Není to zcela tak. Do určité míry ano, ale …*
3. nesouhlas: *V žádném případě. Je to (úplně) jinak. S tím absolutně nesouhlasím.*

Uvedené způsoby vyjádření lze automatizovat pomocí drilového cvičení, kdy studenti pomocí jimi zvolených jazykových prostředků reagují na různá tvrzení, např. na téma postavení mužů a žen:

1. muži a ženy jsou si dnes zcela rovni;
2. ženy v zaměstnání netouží po vedoucích pozicích;
3. ženy a muži by si měli spravedlivě rozdělit péči o domácnost;
4. žena musí přestat pracovat, když má děti atd.

Je vhodné tato cvičení opakovat např. jako zahřívací aktivitu na začátku semináře či jako úvodní aktivitu k novému tématu.

Obdobným způsobem lze procvičovat a opakovat jazykové prostředky, které slouží k vyjadřování názoru, jako např. *1. Podle mého názoru, 2. Z mého hlediska, 3. Pokud se mě týká, 4. Podle mě, 5. Myslím si, 6. Domnívám se, 7. Osobně se mi zdá, 8. Mám dojem, že …*

Studenti mohou využít vybrané jazykové prostředky v odpovědích na otázky zjišťující jejich názor, např. na téma móda:

1. Myslíte si, že se ženy zajímají o módu více než muži?
2. Myslíte si, že je nutné oblékat se podle poslední módy?
3. Hraje podle vás v módě důležitou roli reklama? atd.

Stejným způsobem lze postupovat např. při automatizaci výrazových prostředků pro vyjadřování jistoty a nejistoty, postojů, hodnocení atd.

Účinným automatizačním cvičením je také přepisování vlastních či předložených dialogů. Při úpravě dialogů můžou studenti plnit následující úkoly:

1. změnit formální dialog na neformální a naopak;
2. rozšířit repliky;
3. zvýšit interaktivitu dialogu;
4. doplnit diskurzní částice;

5. zahrnout další rysy mluveného jazyka, jako např. elipsu, pauzy, opakování, rektifikaci;
6. zahrnout kontaktové a hodnotící prvky, projevy zájmu posluchače.

Výchozím textem může být například následující jednoduchý dialog:

– Ahoj Karle, jak se máš?
– Končím teď bakalářské studium na anglistice.
– A jaké máš další plány?
– Pojedu studovat na univerzitu v Cambridge.
– Hodně štěstí!

Rozšířením replik a zvýšením míry interaktivity a mluvenosti můžeme dospět např. k této verzi dialogu:

– Jé, ahoj Karle, jak se máš? Neviděli jsme se snad sto let!
– No, končím teď bakalářské studium na anglistice.
– Vážně? A jaké máš další plány? Budeš pokračovat na magistra?
– Ne, ne, rozhodl jsem se, že pojedu studovat na univerzitu v Cambridge. Prostě už potřebuju nějakou změnu.
– No to je báječná zpráva! Tak hodně štěstí!

Interaktivní variantou tohoto cvičení s prvky soutěže je aktivita, kdy každý student ve dvojici dostane kartičku s několika výrazy, které musí co nejpřirozeněji začlenit do dialogu se svým partnerem. Vyhrává ten, komu se jako prvnímu podaří použít všechny výrazy, aniž by jeho protějšek odhalil, které to byly. Na kartičce se mohou objevit například tyto výrazy: *podle mě; nebo spíš; údajně; bohužel; zdá se mi, že* apod.

Cílem automatizace je zvýšit kvalitu mluveného projevu. To znamená, že učitel sleduje a hodnotí rozsah a funkčnost využití gramatických a lexikálních prostředků, způsob užití kolokací, idiomů a frází a celkovou přesnost a plynulost projevu. K faktorům, které mohou přispět k lepším výsledkům, patří čas na přípravu, možnost korekce či autokorekce a opakování úkolu.

4.3 Autonomie

Žádoucím výsledkem snahy o rozvoj a zlepšení ústního vyjadřování je, aby studenti dokázali komunikační strategie a jim odpovídající jazykové prostředky používat samostatně a spontánně. Podle Thornburyho (2005, s. 90–91) by měly úkoly ve fázi autonomie, která směřuje k tomuto cíli, splňovat následující kritéria:

1. produktivita: je třeba zvolit téma, které vyvolává spontánní jazykový projev;

2. účel: úkol musí mít jasný výsledek, např. vyřešení problému nebo dosažení konsenzu;
3. interaktivnost: studenti spolu aktivně komunikují;
4. možnost využít maxima dostupných komunikačních prostředků;
5. autentičnost: imitace skutečného použití jazyka, tj. spontánnost, minimální příprava, pomoc a vnější zásahy do projevu;
6. zpětná vazba: závěrečná prezentace před třídou a společné hodnocení úkolu zvyšuje motivaci;
7. prvky hry, soutěže: zvyšují osobní nasazení.

Ve fázi autonomie by do probíhající konverzace mělo být zasahováno co nejméně, aby nebyla narušena její spontánnost a plynulost. Přerušování komunikace také snižuje motivaci studentů. Na druhé straně je však zpětná vazba velmi důležitá. Může ji poskytovat buď učitel, nebo naslouchající studenti. Zpětná vazba může být individuální, týkající se konkrétního studenta, či skupinová, shrnující poznatky relevantní pro celou skupinu.

I ve fázi autonomie se pozornost zaměřuje na monologické i dialogické projevy. K dialogickým projevům patří skupinové debaty, které směřují k vyřešení nějakého problému či dosažení společného konsenzu nebo rozhodnutí.

Jako východisko pro diskuzi je možné studentům nabídnout dvě protichůdná tvrzení, např. na téma doprava v centru města:

1. Osobní automobily by neměly mít povoleno vjíždět do centra velkých měst.
2. Každý občan má právo cestovat po centru osobním automobilem.

Studenti si nejprve ve skupinkách připraví argumenty pro jedno z témat. Celoskupinovou debatu lze potom zorganizovat ve formě panelové diskuze, kdy mluvčí jednotlivých skupinek prezentují připravené argumenty a publikum na ně reaguje protiargumenty. Je také možné jednotlivým aktérům diskuze přidělit role, např. politik, policista, obyvatel centra, muž dojíždějící do zaměstnání z venkova, turista atd. Při tomto úkolu se aktivizují zejména způsoby vyjadřování názoru, ale také souhlasu a nesouhlasu.

Dalším způsobem skupinové debaty jsou aktivity směřující k dosažení konsenzu, kdy je úkolem studentů argumentovat, přesvědčovat a vyjadřovat souhlas či nesouhlas. Studenti nejdříve ve dvojicích, potom ve větších skupinkách a nakonec v celé třídě diskutují na zadané téma. Cílem může být např. shodnout se na pěti krocích, které by lidstvo mělo udělat ke zlepšení životního prostředí, nebo společně vytvořit seznam pěti věcí, které nejlépe charakterizují dnešní dobu.

Jiným příkladem dialogické aktivity je úkol, který směřuje k přijetí společného rozhodnutí. Východiskem je v tomto případě kontroverzní situace s řadou mož-

ných řešení a cílem je zaujmout jednotné stanovisko. Výchozí situací může být například zvýšení kriminality ve městě a čtyři navržená řešení:

1. Zvýšit počet policistů v ulicích.
2. Nainstalovat kamery na všech veřejných místech.
3. Povolit lidem nosit u sebe zbraň.
4. Zakázat vycházení ven po 22. hodině.

V této aktivitě jsou studenti opět nuceni argumentovat, přesvědčovat ostatní a využívat jazykové prostředky pro vyjádření názoru a ne/souhlasu. Řešením úkolu může být shoda na jednom z nabízených řešení, příp. jeho modifikace tak, aby byla přijatelná pro všechny diskutující.

Co se týče monologických projevů, k nejjednodušším aktivitám patří vyprávění osobních příhod či vtipů. Lze také ústně přednést stručné shrnutí přečteného textu, představit shlédnutý film apod. Monologický projev je vhodné vymezit časovým limitem či tematicky – pomocí bodů, které mluvčí musí zmínit. Dále je nutné zajistit aktivní poslech ostatních studentů, například tím, že následně hlasují o nejzajímavějším příběhu, kladou doplňující otázky nebo vyjadřují své postoje a názory k slyšenému.

Zajímavou možností monologických projevů jsou prezentace, zejména na témata osobního zájmu, v akademickém prostředí také na témata odborná. Jelikož se v tomto případě jedná o předem připravený mluvený projev, je užitečné předem seznámit studenty s jeho základními charakteristikami. Na rozdíl od dialogických a nepřipravených mluvených projevů se prezentace vyznačují promyšlenou strukturou a formálnějším jazykem (např. na škále *stále – pořád – furt*). Stále si však zachovávají podstatné rysy mluvenosti, jakými jsou redundance, opakování a zdůrazňovaní důležitých informací a využití suprasegmentálních jazykových prostředků, jako je tempo, intonace a důraz. Projev je logicky strukturován. K tomu slouží specifické jazykové prostředky, jejichž příklady jsou uvedeny v tabulce 3.

Tab. 3: *Strukturace předem připraveného monologického projevu*

úvod	*Rád bych vám řekl několik slov o …* *Chtěl bych vás seznámit s …*
změna tématu	*Přejděme teď k …* *Obraťme pozornost k …* *Nyní pohovoříme / si řekneme něco o …*
závěr	*Závěrem bych chtěl říct, že …* *Jestliže to shrnu, tak …*

V případě delších prezentací je třeba zajistit aktivní poslech ostatních studentů. Tomuto požadavku lze vyhovět tak, že posluchači dostanou za úkol prezentaci zhodnotit z hlediska její struktury, srozumitelnosti, využití jazykových i nejazy-

kových prostředků a celkově na základě jejích silných a slabých stránek. Tím je přednášejícímu zároveň poskytnuta zpětná vazba.

5 Závěr

Mluvčí na úrovni B2 by měl být seznámen s obecnými zákonitostmi a specifiky mluveného projevu, tj. jeho gramatickými a lexikálními charakteristikami, konverzačními konvencemi, kompenzačními strategiemi, způsoby vyjadřování ne/souhlasu, názoru, postoje, hodnocení, jistotní modality a způsoby strukturace připraveného monologického projevu. Osvojení si těchto znalostí a dovedností probíhá ve třech fázích, které jsme nazvali aktualizace, automatizace a autonomie. Ve fázi aktualizace dochází k uvědomění si základních charakteristik mluveného projevu a jeho odlišností od psané formy jazyka. Ve fázi automatizace jsou jednotlivé komunikační strategie a jazykové prostředky aktivně osvojovány a procvičovány. Fáze autonomie pak směřuje k jejich samostatnému a spontánnímu užívání.

Mluvčí na úrovni B2 by měl být aktivním účastníkem hovoru, který je schopen efektivně zahájit a udržovat konverzaci s náležitou mírou přesnosti a plynulosti. K tomu slouží rozšiřování repertoáru adekvátních jazykových prostředků. Důraz je kladen na jejich funkční využití s ohledem zejména na formálnost či neformálnost projevu. Velkou důležitost v tomto procesu má opakování aktivit, možnost (auto)korekce a zejména zpětná vazba, ať už od učitele či dalších komunikačních partnerů.

Literatura a prameny

Adamovičová, A. (2005). *Nebojte se češtiny: konverzace pro středně pokročilé*. 2. vyd. Praha: Karolinum. 283 s.

Adamovičová, A., Čermák, F., & Pešička, J. (2008). *Čítanka mluvené češtiny*. 1. vyd. Praha: Karolinum. 298 s.

Adamovičová, A., & Holub, J. (2005). *Čeština jako cizí jazyk: úroveň B2: podle „Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme“*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. 403 s.

Čermák, F., & Holub, J. (2005). *Syntagmatika a paradigmatika českého slova*. 3. vyd. Praha: Karolinum. 191 s.

Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching*. 4. vyd. Essex: Pearson Education Limited. 448 s.

Nolasco, R., & Arthur, L. (1987). *Conversation*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press. 148 s.

Thornbury, S. (2005). *How to teach speaking*. 1. vyd. Harlow: Longman. 156 s.

Autorka

Mgr. Andrea Hudousková, Ph.D., e-mail: andrea.hudouskova@ff.cuni.cz, Ústav bohemistických studií FF UK v Praze.

Autorka vyučujue češtinu pro cizince. Ve své odborné práci se zabývá syntaxí věty a textu, korpusovým výzkumem češtiny a lingvodidaktikou.